Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Organizuotos pilietinės visuomenės vaidmens naujajame ES ir Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno valstybių organizacijos (AKRVO) susitarime tyrimas, įskaitant ekonominės partnerystės susitarimų (EPS) padėtį šioje srityje“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2022/C 443/04)

Pranešėjas **Carlos TRINDADE**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2021 10 21
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 52 straipsnio 2 dalis
	Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Išorės santykių skyrius
Priimta skyriuje	2022 6 9
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 7 13
Plenarinė sesija Nr.	571
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	170 / 0 / 1

1. **Išvados ir rekomendacijos**

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pažymi, kad Europos Sąjunga (ES) jau seniai patvirtino vertybių ir tikslų sistemą, kuria remiantis reguliuojami jos santykiai su Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno (AKR) valstybėmis ir kuri konkrečiai apima demokratiją, gerą valdymą ir žmogaus teises, tvarų ir integracinį augimą užtikrinant deramas darbo vietas, judumą ir migraciją, kurie laikomi galimybėmis, žmogaus socialinę raidą, aplinką ir norą „sutelkti jėgas pasaulinėje arenoje bendrų interesų srityse“. Kalbant apie santykius su kaimyninėmis trečiosiomis šalimis, ši sistema papildoma saugumo tikslu.

1.2. EESRK pritaria šiai vertybių ir tikslų sistemai, nuo 1960 m. nustatytai įvairiuose tarptautiniuose susitarimuose su AKR valstybėmis, su kuriomis ES užmezgė prekybos ir vystomojo bendradarbiavimo santykius.

1.3. EESRK iš esmės pritaria šiam naujajam susitarimui ir tikisi, kad šalys greitai jį pasirašys, taip pat palankiai vertina jų įdėtas dideles pastangas ir prisiimtus svarbius įsipareigojimus, kurie sudaro Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų (DVT) pagrindą.

1.4. Visų pirma EESRK primygtinai siūlo Komisijai išsamiai apsvarstyti ir priimti naujus sprendimus dėl vystomojo bendradarbiavimo struktūros, kuria grindžiamas naujasis susitarimas ir ekonominės partnerystės susitarimai (EPS), atsižvelgiant į per COVID-19 įgytą patirtį (ypatingos svarbos sveikatos priežiūros infrastruktūros klausimas) ir į geopolitines Ukrainos karo pasekmes (įskaitant aprūpinimo maistu saugumą, energijos kainas ir grėsmes demokratijai). EESRK pabrėžia, kad dėl šių dviejų ypatingų pasaulinių procesų, kurie iš esmės pakeitė situaciją pasaulyje, AKR valstybėms būtini sudėtingesni ir skubesni atsakomieji veiksmai, o tam reikia tokio tarptautinio bendradarbiavimo, kuris pakankamai skirtųsi nuo dabartinio.

1.5. EESRK su pasitenkinimu pažymi, kad naujajame susitarime pripažįstama pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių vaidmens svarba, ir sveikina pasirašiusias šalis pritarus šiam pripažinimui.

1.6. EESRK pabrėžia ir labai vertina tai, kad naujojo susitarimo bendru pagrindu ir visais jo regioniniais protokolais ne kartą, nors ir skirtingomis formuluotėmis, patvirtinama, kad svarbu numatyti oficialius pilietinės visuomenės dalyvavimo, informavimo, klausymo ir struktūruoto konsultavimo mechanizmus, arba „institucinius mechanizmus“.

1.7. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad pilietinės visuomenės organizacijos ir socialiniai partneriai turi atskirus institucionalizavimo mechanizmus, kuriais remdamiesi jie gali oficialiai išreikšti savo poziciją, pasiūlymus ir kritiką. Labai svarbu, kad, neatsižvelgiant į pavadinimą – ar tai būtų ekonomikos, socialiniai ir kultūros komitetai, patariamosios tarybos, forumai, platformos, pilietinės visuomenės organizacijų tinklai, nuolatinės konferencijos ar bet kokie kiti objektai – būtų sukurti teisiškai reglamentuojami ir formaliai veikiantys instituciniai mechanizmai, per kuriuos pilietinį dialogą vedančios pilietinės visuomenės organizacijos ir socialiniame dialoge dalyvaujantys socialiniai partneriai savo įsipareigojimu galėtų prisidėti prie diskusijų viešojoje ir demokratinėje erdvėje. Taigi formalizuojant šiuos institucinius mechanizmus suteikiamas didesnis atsparumas visuomenei, nes taip didinamas pilietiškumas ir stiprinamas demokratinis gyvenimas.

1.8. Kalbant apie pilietinės visuomenės organizacijas, socialinius partnerius ir institucinius mechanizmus, EESRK pastebi, kad dėl ekonominių, socialinių, kultūrinių ir politinių regionų, paregionių ir šalių skirtumų padėtis Sąjungoje ir AKR valstybėse labai nevienoda. AKR valstybėse neformali ekonomika yra neginčijama realybė ir į tai turi būti atsižvelgiama pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių veikloje, taip pat įgyvendinant institucinius mechanizmus ir jiems veikiant. Jei tai nebus padaryta, plačiajai visuomenei nebus naudingi naujojo susitarimo rezultatai. EESRK patvirtina, kad būtina rasti sprendimus, kurie padėtų įveikti esamus sunkumus, visų pirma susijusius su techniniais pajėgumais ir finansine parama pilietinės visuomenės organizacijoms ir socialiniams partneriams. EESRK mano, kad Europos Sąjungoje ir AKRVO egzistuoja gerosios patirties pavyzdžių, kuriuos reikėtų nustatyti, kad būtų galima pritaikyti kitose šalyse. Kaip pavyzdį galima pateikti ES ir AKR šalių tęstinio darbo komitetą. Jis gali imtis šios užduoties.

1.9. Atsižvelgdamas į savo dalyvavimą šiame procese, EESRK siekia įgyvendinti numatytus institucinius mechanizmus ir skatinti bei remti pilietinės visuomenės organizacijas ir socialinius partnerius AKR valstybėse. Jis pripažįsta, kad šie subjektai atlieka pagrindinį vaidmenį skatinant darnų vystymąsi, visų pirma atsižvelgiant į 17-ąjį Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslą.

1.10. EESRK siūlo Komisijai, atsižvelgiant į naujajame susitarime pateiktą struktūrą, nustatyti keturis institucinius mechanizmus: pirmąjį – bendrais pagrindais grindžiamą Europos Sąjungos ir AKRVO mechanizmą, antrąjį – ES ir Afrikos regioniniu protokolu grindžiamą ES ir Afrikos mechanizmą, trečiąjį – ES- ir Karibų jūros regioniniu protokolu grindžiamą ES ir Karibų mechanizmą ir ketvirtąjį – ES ir Ramiojo vandenyno mechanizmą, remiantis ES ir Ramiojo vandenyno regioniniu protokolu.

1.11. EESRK taip pat siūlo Komisijai pagal ekonominės partnerystės susitarimus sukurti konsultacinius komitetus. EESRK patvirtina, kad AKR valstybėse pilietinės visuomenės organizacijos ir (arba) socialiniai partneriai atlieka nepakeičiamą vaidmenį ir kad jį reikėtų stiprinti. Todėl EESRK pritaria nuomonėje REX/536 pateiktoms rekomendacijoms, kurios turėtų būti įgyvendintos dabartiniuose ir būsimuose EPS, ir mano, kad CARIFORUM konsultacinis komitetas yra puikus gerosios patirties, kuri turėtų būti skleidžiama ir pakartojama, pavyzdys.

1.12. EESRK primygtinai siūlo Komisijai užtikrinti, kad ateityje įvairūs instituciniai mechanizmai, kurie turi būti įgyvendinti pagal Europos Sąjungos ir AKRVO susitarimą (bendri pagrindai, regioniniai protokolai ir ekonominės partnerystės susitarimai), būtų tinkamai suformuluoti siekiant sukurti sąveiką ir optimizuoti išteklius, ypač finansinius. Tokiu būdu instituciniai mechanizmai, jeigu jie bus atidžiai ir griežtai orientuoti į savo misiją, veikdami tinkle ir vienoje bei struktūruotoje sistemoje, parodys savo svarbą visuomenių atsparumui, ekonomikos augimui ir žmonių gerovei.

1.13. EESRK primygtinai siūlo Komisijai numatyti finansines priemones, skirtas remti tyrimų ir prognozavimo programas ir projektus, susijusius su AKR valstybių pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių padėtimi, atsižvelgiant į jų poreikius, susijusius su gebėjimais vadovauti, techniniu tvirtumu ir planuojamų institucinių mechanizmų įgyvendinimu. EESRK pabrėžia, kad naujuoju susitarimu siekiama stiprinti demokratinių pilietinės visuomenės organizacijų ir (arba) socialinių partnerių gyvavimą, imantis kompetentingų veiksmų ir aktyviai dalyvaujant jų nariams.

1.14. EESRK primygtinai ragina Komisiją remti EESRK ES ir AKR tęstinio darbo komiteto, kuris yra vienintelis pagal naująjį ES ir AKRVO susitarimą veikiantis institucinis mechanizmas ir kuris atliks svarbesnį vaidmenį šiame procese, darbą, visų pirma vykdant struktūrinį dialogą, siekiant: i) teikti institucijoms atitinkamas ataskaitas, projektus ir nuomones, ii) paskatinti dalyvauti AKR valstybių suinteresuotuosius subjektus ir iii) prisidėti prie planuojamų institucinių mechanizmų sukūrimo.-

2. **Bendrosios pastabos dėl istorinių aplinkybių ir strateginių tikslų**

2.1. 2016 m. Europos Sąjunga, remdamasi atnaujinta partneryste su Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno valstybių organizacijos (AKRVO) šalimis, priėmė bendro intereso prioritetų rinkinį. Šie prioritetai buvo dar kartą patvirtinti vėlesniuose dokumentuose ir apėmė demokratiją, gerą valdymą ir žmogaus teises, tvarų ir integracinį augimą užtikrinant deramas darbo vietas, judumą ir migraciją, kurie laikomi galimybėmis, žmogaus socialinę raidą, aplinką ir norą „sutelkti jėgas pasaulinėje arenoje bendrų interesų srityse“ ([1]). Atsižvelgiant į artimiausias kaimynines šalis, šie prioritetai buvo papildyti saugumo tikslais. Todėl tikslai, kuriuos Europos Sąjunga anksčiau buvo užsibrėžusi šioje srityje, buvo struktūruoti ir konsoliduoti.

2.2. ES oficialiai įtvirtino šiuos tikslus tarptautiniais susitarimais, visų pirma Jaundės konvencija, vėliau Lomės susitarimais, dar vėliau – Kotonu susitarimu, o dabar – derybomis dėl Kotonu susitarimą pakeisiančio susitarimo. Tuo pat metu ES sudarė ekonominės partnerystės susitarimus su keletu AKR valstybių ar valstybių grupių.

2.3. Ekonominės partnerystės susitarimai, kuriuos Europos Sąjunga yra sudariusi su Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno (AKR) valstybėmis arba subregionais, yra pati bendriausia ekonominė priemonė, kuria įgyvendinama ši strategija ir keliamas tikslas skatinti „laipsnišką ir darnų AKR valstybių integravimą į pasaulio ekonomiką“ bei panaikinti skurdą, kartu pabrėžiant, kad derybose reikia atsižvelgti į šalių vystymosi skirtumus ir ekonominius, socialinius ir aplinkos ypatumus, o ypač į neformalumo lygį kiekvienoje valstybėje ar paregionyje.

2.4. EESRK mano, kad, atsižvelgiant į patirtį, įgytą per pandemiją, nesvarbu, ar ji susijusi, be kita ko, su sunkumais, kurių dėl pandemijos kilo sveikatos sistemose, žalingomis pandemijos pasekmėmis ekonomikai, didėjančia socialine nelygybe ir dėl to kylančiu skurdu, struktūrinėmis problemomis galimybės gauti vaistų ir vakcinų ar jų gamybos srityje, skaitmeninių priemonių veiksmingumu, grėsmėmis žmogaus teisėms ir demokratijai, taip pat didele ekonomine priklausomybe, tapo aišku, kad būtina persvarstyti vystomojo bendradarbiavimo struktūrą ir kad į šį poreikį būtina atsižvelgti įgyvendinant ir peržiūrint Europos Sąjungos ir AKRVO strategijas.

3. **Konkrečios pastabos dėl Kotonu susitarimą pakeisiančio susitarimo**

3.1. 2015 m. atliktas 15 metų Kotonu susitarimo vertinimas, kuriame nustatyti jo laimėjimai ir trūkumai.

3.2. Kotonu susitarimas turėjo nustoti galioti 2020 m. vasario mėn. Tačiau dėl kai kurių aptariamų temų opumo ir dėl pandemijos nebuvo įmanoma jo pratęsti numatytą datą ir tik 2021 m. balandžio mėn. Europos Sąjunga ir AKRVO parafavo atnaujinto partnerystės susitarimo, kuris paprastai vadinamas Kotonu susitarimą pakeisiančiu susitarimu (naujuoju susitarimu), tekstą.

3.3. Siekiant atsižvelgti į jį pasirašiusių šalių įvairumą ir užtikrinti individualų jo taikymą kiekvienam susijusiam regionui, naujai sudarytas susitarimas grindžiamus bendru pagrindu ir yra papildytas trimis Afrikai, Karibams ir Ramiojo vandenyno regionui skirtais regioniniais protokolais, kiekvienas iš šių elementų yra privalomas. Dėl šios struktūros sudėtingumo ES ir AKR šalių tęstinio darbo komitetas ateityje turės laikytis aktyvesnio požiūrio.

3.4. Naujojo susitarimo prioritetai atspindi šalių įsipareigojimą siekti Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų (DVT) ir yra nukreipti į šešias sritis: i) žmogaus teisės, demokratija ir valdymas, ii) taika ir saugumas, iii) žmogaus socialinė raida, apimanti sveikatą, švietimą, sanitariją, aprūpinimo maistu saugumą, socialinę sanglaudą, kultūrą ir lyčių lygybę, taip pat įsipareigojimus vystomojo bendradarbiavimo srityje, iv) integracinis ir tvarus ekonomikos augimas ir vystymasis, taip pat ir ekonominės partnerystės susitarimų požiūriu, v) aplinkos tvarumas bei klimato kaita ir galiausiai vi) migracija ir judumas. Jie labai svarbūs pilietinės visuomenės organizacijoms ir socialiniams partneriams.

3.5. Prie šių prioritetų taip pat turėtų būti priskiriama kova su COVID-19 pandemijos padariniais tiek Europos Sąjungoje, tiek AKR valstybėse, atsižvelgiant į demokratijos mažėjimo riziką ir ekonominį bei socialinį gaivinimą, nes AKR valstybėse atsigavimo perspektyvos yra prastos, todėl skurdas ir nelygybė gali dar labiau padidėti.

([1]) Bendras komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Atnaujinta partnerystė su Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno valstybėmis“, 2016 m., p. 7–8.

3.6. EESRK visų pirma pažymi, kad, kaip parodė pandemija, ypatingos svarbos infrastruktūros klausimas AKR valstybėse tebėra aktualus. Darnus vystymasis labai priklauso nuo atsparios infrastruktūros, kuria skatinama ir remiama ekonominė veikla bei socialinė pažanga ir kuri atlieka lemiamą vaidmenį siekiant darnaus vystymosi tikslų, nesvarbu, ar tai būtų Darbotvarkė iki 2030 m., ar Afrikos Sąjungos darbotvarkė iki 2063 m. EESRK pabrėžia, kad vystomasis bendradarbiavimas ir toliau yra būtina, nors ir nepakankama, sąlyga pasiekti šiuos tikslus, ir pabrėžia, kad svarbu jį stiprinti AKR valstybėse.

3.7. Šiuo požiūriu EESRK ypač akcentuoja ypatingos svarbos sveikatos priežiūros infrastruktūros reikšmę. Visuotinės, lengvai prieinamos ir apskritai nemokamos sveikatos priežiūros paslaugos AKR valstybėse yra labai svarbios gyventojų gerovei ir tvariam vystymuisi. Visų pirma galimybė greitai gauti vakcinų (patentai ir techniniai vietos gamybos pajėgumai) AKR šalių visuomenėms suteiks reikiamą atsparumą bet kokių pandemijų, kurios gali kilti ateityje, atveju. EESRK pažymi, kad šis svarbus klausimas neįtrauktas į naująjį susitarimą ir ragina ES ir AKRVO į tai atsižvelgti susitarimą įgyvendinant.

3.8. EESRK mano, kad naujajame susitarime turi būti atsižvelgta į dabartinę geopolitinę padėtį Europoje ir pasaulyje ir ypač į karo Ukrainoje pasekmes (įskaitant aprūpinimo maistu saugumą, energijos kainas ir grėsmes demokratijai) vystomajam bendradarbiavimui apskritai ir ypač ekonominės partnerystės susitarimams. EESRK įspėja dėl pavojaus, kad dėl dabartinės padėties stiprės kova dėl įtakos su AKR valstybėmis, ir ragina Sąjungą stiprinti savo gebėjimą bendradarbiauti su šiomis šalimis, ypač ekonomikos, socialiniu ir kultūros lygmenimis.

3.9. Kalbant apie oficialius pilietinės visuomenės dalyvavimo, informavimo, klausymo ir struktūruoto konsultavimo mechanizmus, arba „institucinius mechanizmus“, Komitetas palankiai vertina naujojo susitarimo nuostatas, ypač kai jame nurodoma, kad šalys turi sukurti „atvirus ir skaidrius struktūruotų konsultacijų mechanizmus“ ([2]), kad jos „sukuria atviro ir skaidraus konsultavimosi mechanizmus“ ([3]), kad jos „sukuria ir plėtoja konsultavimosi ir dialogo mechanizmus“ ([4]) arba kad jos „numato konsultacijų ir dialogo mechanizmus“ ([5]).

4. **Konkrečios pastabos dėl ES ir Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno šalių ekonominės partnerystės susitarimų (EPS)**

4.1. Užbaigus derybas dėl devynių šių susitarimų, įsigaliojo septyni regioniniai susitarimai, sudaryti su 32 iš 79 AKR valstybių: 14 jų yra Karibų jūros regione, 14 – Afrikoje ir 4 – Ramiojo vandenyno regione. Iš šių septynių susitarimų penki susitarimai taikomi laikinai, jų dar neratifikavo visos Europos Sąjungos valstybės narės. Kiti du susitarimai, sudaryti su Vakarų ir Rytų Afrika, dar nėra taikomi laikinai, nes Afrikos šalys vėluoja juos pasirašyti ir ratifikuoti, o dar 21 valstybė baigė derybas dėl tokių susitarimų ir juos dar reikia įgyvendinti.

4.2. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad EPS suteikia palankių perspektyvų, tačiau taip pat susiję ir su rizika. Labai svarbu užtikrinti lygiateisę partnerystę, kuri skatintų ne tik ekonomikos augimą, bet ir gerovę bei socialinį teisingumą. Siekiant šių tikslų labai svarbūs pilietinės visuomenės organizacijų ir (arba) socialinių partnerių veiksmai.

4.3. Pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių gretose tiek ES, tiek valstybėse partnerėse ekonominės partnerystės susitarimai vis dėlto kritikuojami.

4.4. Dėl ekonominės partnerystės susitarimų išreikšta kritika susijusi su jų struktūra ir būgštavimais, kad dėl jų gali sulėtėti gamybos augimas AKR valstybėse, nors šiais susitarimais ir užtikrinama šalių nacionalinės pramonės, įskaitant, pavyzdžiui, žemės ūkio ir maisto pramonę, apsauga. Nors tai vienas iš ekonominės partnerystės susitarimų privalumų, laisvoji prekyba tarp Europos Sąjungos ir AKRVO daugeliu atvejų padarė priešingą poveikį, t. y. dėl jos sumažėjo pajamos iš muitų, nes visų pirma sumažėjo mokesčiai už išorės prekybą. Be to dėl Europos Sąjungos ir AKR valstybių ekonominio vystymosi skirtumų ji gali kelti pavojų labai mažoms, mažosioms ir vidutinėms įmonėms arba kooperatyvams, sudarantiems šeimos ekonomikos pagrindą, kaip nurodė daugelis pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių.

([2]) Susitarimo bendri pagrindai, 95 straipsnis.
([3]) Afrikos regioninis protokolas, 5 straipsnis.
([4]) Karibų jūros regioninis protokolas, 7 straipsnis.
([5]) Ramiojo vandenyno regioninis protokolas, 7 straipsnis.

4.5. Ekonominės partnerystės susitarimuose į pilietinės visuomenės vaidmenį atsižvelgiama skirtingais būdais ir jis pasireiškia įvairiai, o, kalbant apie derybas ir tolesnius veiksmus, jais pilietinės visuomenės organizacijoms taip pat suteikiama kintanti vieta. Pavyzdžiui, sudarius susitarimą su Dramblio Kaulo Krantu, buvo sukurta Dramblio Kaulo Kranto pilietinės visuomenės konvencija (CSCI), pagal kurią pradėtas projektas ([6]), kuriuo siekiama stebėti susitarimo poveikį šeimos ekonomikai. Be to, kadangi vidaus posėdžiuose daugiausia dėmesio skiriama darnaus vystymosi temai, pilietinės visuomenės įtaka kitose srityse yra ribota.

4.6. Kai kuriuose ekonominio bendradarbiavimo susitarimuose numatytos papildomos institucijos, pavyzdžiui, jungtinis parlamentinis komitetas – taip yra su CARIFORUM ir Vakarų Afrika pasirašytuose susitarimuose.

4.7. Atsižvelgiant į tai, kad ekonominio bendradarbiavimo susitarimuose aiškiai nurodyta, kad jie yra įtraukti į Kotonu susitarimo prioritetus, peržiūrėtoje jo versijoje jį pasirašiusioms šalims suteikiama galimybė skatinti platesnį, suderintą ir institucionalizuotą pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių dalyvavimą, kuris turėtų būti visapusiškai išnaudojamas, nes pažanga šioje srityje lėta, kaip matyti iš jo įgyvendinimo peržiūros, kurią Europos Sąjunga parengė 2021 m. Veiksmingiausias būdas įgyvendinti ekonominio bendradarbiavimo susitarimuose numatytus institucinius mechanizmus yra viešosioms institucijoms laiku ir išsamiai apie šį procesą informuoti pilietinės visuomenės organizacijas ar socialinius partnerius ir pakviesti juos struktūruotai dalyvauti, atlikti tyrimus ir rengti argumentuotus pasiūlymus.

5. **Konkrečios pastabos dėl pilietinės visuomenės ir socialinių partnerių apibrėžties, reprezentatyvumo, veiksmų ir institucionalizavimo**

5.1. EESRK siekia tapti „Europos pilietinės visuomenės namais“. EESRK yra Europos Sąjungos patariamasis organas, įsteigtas pagal Europos Sąjungos sutarties 13 straipsnį. Jis turi 329 narius, atstovaujančius darbdaviams (I grupė), darbuotojams (II grupė) ir pilietinės visuomenės organizacijoms (III grupė). EESRK sudaro Europos institucinį mechanizmą, kuriame šios interesų grupės struktūrinio dialogo metu išreiškia savo požiūrį Europos Sąjungai aktualiais klausimais.

5.2. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad pilietinės visuomenės organizacijos į savo gretas įtraukia asociacijas, kurios siekia įvairių tikslų, atstovauja jose registruotiems nariams ir atlieka tam tikrą funkciją visuomenėje, visų pirma vykdo veiklą gyventojų gerovės, socialinės integracijos ir kovos su atskirtimi srityse, gina gyventojų ar piliečių grupių teises bei socialinius, ekonominius, kultūrinius ir profesinius interesus, saugo aplinką ir kovoja su klimato kaita, gina žmogaus teises ir skelbia protestus vadovaudamosi pareiga būti budriems, taip pat, rūpindamosi apsauga, įspėja valdžios institucijas ir daro joms spaudimą, kad apsaugotų savo narių interesus ir patvirtintų jų visuomenines vertybes.

5.3. Kai reikia apibrėžti šių organizacijų, kurių yra daug ir įvairių, formą, lemiamas vaidmuo tenka ekonominėms, socialinėms ir politinėms aplinkybėms, kuriomis jos veikia, todėl nepaisant jų veiklos svarbos ir nuopelnų, neturėtume jų laikyti svarbiausiais visuomenės dalyviais, skatinančiais darnų vystymąsi.

5.4. EESRK pabrėžia, kad atsižvelgiant į šią daugialypę tikrovę apskritai būtina tinkamai atsižvelgti į didelį ekonomikos ir socialinio neformalumo lygį AKR valstybėse, nes šis neformalumas būdingas visiems socialiniams, organizaciniams ir instituciniams santykiams ir juos lemia. Tokiomis aplinkybėmis pilietinės visuomenės organizacijos ir socialiniai partneriai paprastai susiduria su dideliais steigimosi, veiklos organizavimo ir institucinio veikimo, finansinės paramos užtikrinimo ir oficialios veiklos sunkumais. Šioms pilietinės visuomenės organizacijoms ir socialiniams partneriams turėtų būti teikiama išskirtinė finansinė parama, nes kitaip vargu ar savo dalyvavimu ir veiksmais jie galės prisidėti prie savo šalies darnaus vystymosi, pilietiškumo ir demokratinio atsparumo.

5.5. Pilietinės visuomenės organizacijų veikla yra socialine, pilietine ar, tiksliau, politine kryptimi grindžiamo jų norimo atlikti vaidmens, jų dydžio, jų narių ir bendruomenės, kurioje jos vykdo savo veiklą, joms suteiktos visuomeninės svarbos, prisiimto vadovaujamojo vaidmens, taip pat išteklių, kurių joms reikia tikslams pasiekti, ir šiuo atžvilgiu visų pirma sąlygų, kurias joms kelia paramos teikėjai, išraiška.

([6]) Parama Dramblio Kaulo Kranto pilietinės visuomenės organizacijų veiklos pajėgumams stiprinti, kad piliečiai galėtų stebėti, kaip Dramblio Kaulo Krante įgyvendinamas laikinasis ekonominės partnerystės susitarimas.

5.6. Apskritai trūkumai, darantys įtaką pilietinės visuomenės organizacijoms, skatina jas siekti gauti finansavimą, konkuruoti tarpusavyje ir su viešosiomis įstaigomis. Šie trūkumai apsunkina jų veiklą ir dalyvavimą nacionaliniuose ar tarptautiniuose instituciniuose mechanizmuose. Be to, jos gali tapti priklausomos nuo paramos teikėjų arba savo šalies valdžios institucijų.

5.7. Sąvokai „socialiniai partneriai“ priskiriamos profesinės sąjungos ir įmonių federacijos laikomos pilietinės visuomenės organizacijomis, tačiau jos išsiskiria savo specifika. Socialiniai partneriai užtikrina atstovavimą savo nariams ir jų interesų, ypač ekonominio pobūdžio, gynimą tiek prieš suverenias institucijas, taikant specialius konsultacijų ir derybų mechanizmus, tiek tarpusavio santykiuose, visų pirma pasitelkiant kolektyvines derybas ir sudarant kolektyvines sutartis. Jiems būdinga nuosekli struktūra, noras aiškiai atstovauti savo narių interesams, neginčijamo ilgaamžiškumo demonstravimas, jie pasikliauja pripažintais istoriniais pasiekimais, tobulina savo veiksmus, išsiskiria tvirta ir gerai apibrėžta santykių sritimi ir apskritai gali patys save finansuoti.

6. **Konkrečios pastabos dėl Kotonu susitarimą pakeisiančio susitarimo, susijusios su pilietine visuomene ir socialiniais partneriais**

6.1. *Pilietinė visuomenė ir socialiniai partneriai Kotonu susitarimą pakeisiančiame susitarime*

6.1.1. Naujajame susitarime, kaip ir kiekviename iš jo trijų regioninių protokolų, pilietinei visuomenei suteikiamas aktyvus vaidmuo, tačiau konkrečiai nenurodoma, kaip jis bus atliekamas, nes susitarimą pasirašiusioms šalims, AKRVO ir Europos Sąjungai, paliekama užduotis apibrėžti institucinę šio dalyvavimo struktūrą, visų pirma kuriant instituicinius mechanizmus, todėl svarbiausia bus nustatyti, kaip būtina užtikrinti pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių dalyvavimą šiame procese nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis.

6.1.2. Atsižvelgiant į esminius organizacinės srities parametrus, pavyzdžiui, šių suinteresuotųjų subjektų teisinę formą, atstovavimą, jų atstovų pasirinkimą arba mažiausias posėdžių dažnumo ribas, buvo sukurta tam tikra dinamika, kuri sustiprino pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių, kurie yra šio proceso dalyviai, vaidmenį.

6.1.3. Jie atlieka specifinį vaidmenį, susijusį su jų pačių interesais ir besiskiriantį nuo politinių partijų visuomenėje prisiimamo vaidmens. Pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių dalyvavimas turėtų būti skatinamas vykdant konkrečią veiklą ir neapsiribojant bendromis diskusijomis. Dėl tyrimų, nuomonių ir pasiūlymų, kuriuos jie perduoda institucijoms, kurstomos diskusijos ir priimami sprendimai. Institucinių mechanizmų, kurie, aktyviai įtraukiant suinteresuotuosius subjektus į procesą, yra valdomi ir grindžiami nusistovėjusiomis darbo tvarkos taisyklėmis, skleidžiant informaciją ir bendraujant tarpusavyje per konsultacijas ir struktūrinį dialogą, egzistavimas yra geriausias pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių indėlis į „atvirą vyriausybę“ ([7]).

6.1.4. Labai svarbus yra finansinis aspektas. Be tinkamo finansavimo, atitinkančio griežtas sąlygas ir teikiamo visiškai skaidriai, nebus galima užtikrinti pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių dalyvavimo posėdžiuose arba, svarbiausia, parengiamajame taikomųjų mokslinių tyrimų darbe, kuris bus atliekamas renkant duomenis, vykdant tyrimus ir rengiant nuomones.

6.2. *Dabartinė pilietinės visuomenės ir socialinių partnerių padėtis AKR valstybėse*

6.2.1. Europoje

Kalbant apie Europą, nacionaliniu arba Europos lygmeniu yra tūkstančiai asociacijų, organizacijų, federacijų, konfederacijų, platformų ir forumų, priklausančių arba pilietinės visuomenės organizacijoms, arba verslo pasauliui – jie gali būti privatūs, priklausyti labai mažų ir mažųjų įmonių pasauliui arba būti susiję su viešuoju ar socialiniu sektoriumi, profesinių sąjungų pasauliu, būti tam tikru mastu suderinti organizaciniu lygmeniu.

6.2.2. Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno valstybėse

6.2.2.1. Kalbant apie AKR valstybes, kiekvieno regiono, paregionio ir valstybės ekonominė, socialinė, politinė ir istorinė padėtis nulėmė didelę pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių organizacinę įvairovę ir kai kuriais atvejais jų tarpusavio sąveikos trūkumą. Yra ir daugybė gerosios praktikos pavyzdžių ir daug sunkumų ir trūkumų.

([7]) EBPO apibrėžtas principas.

6.2.2.2. Sunkumų kyla ir dėl to, kad pilietinės visuomenės organizacijos ir socialiniai partneriai kartais visiškai neturi bendros ar konkrečios informacijos apie ekonominės partnerystės susitarimus (kai tokių esama), taip pat nėra forumų, kuriuose būtų galima dalyvauti ir struktūruotai diskutuoti su viešosiomis institucijomis.

6.2.2.3. Atsižvelgiant į šią nevienodą tikrovę, šios dvi situacijos turėtų būti nagrinėjamos vietoje, siekiant skleisti gerosios patirties pavyzdžius ir pašalinti problemas bei trūkumus, kad pilietinės visuomenės organizacijos ir socialiniai partneriai būtų tinkamai įvertinti ir būtų sustiprintas jų vaidmuo. Taikant šį metodą bus galima remti esamus institucinius mechanizmus arba skatinti kurti kitus.

6.2.3. ES ir AKR šalių tęstinio darbo komitetas

Šiuo metu, atsižvelgiant į ES ir AKR valstybių santykius, pilietinės visuomenės organizacijos ir (arba) socialiniai partneriai gali remtis ES ir AKR tęstinio darbo komitetu, kuris priklauso EESRK ir kurį sudaro 12 narių iš ES/EESRK ir 12 narių, kuriuos skiria AKR šalių pilietinės visuomenės organizacijos ir socialiniai partneriai (šiuo metu aštuoni iš Afrikos, du iš Karibų jūros regiono ir du iš Ramiojo vandenyno regiono). Juos skiria kiekvieno regiono organizuota pilietinė visuomenė, atsižvelgiant į interesų pusiausvyrą.

7. **Konkrečios pastabos, kaip skatinti ir remti pilietinės visuomenės organizacijas ir socialinius partnerius, kaip darnaus vystymosi varomąją jėgą**

7.1. EESRK mano, kad labai svarbu suteikti formalią formą numatytiems instituciniams mechanizmams, ir tvirtina, kad tai yra pagrindinis jo tikslas.

7.2. Galiausiai pasirašius naująjį susitarimą, EESRK primygtinai ragina Komisiją imtis iniciatyvos ir pasiūlyti AKRVO ir atitinkamoms šalims nustatyti politines, organizacines ir finansines sąlygas, būtinas šiems instituciniams mechanizmams sukurti.

7.3. EESRK primygtinai ragina AKRVO taip pat ryžtingai dalyvauti šiame procese.

7.4. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad naujojo susitarimo struktūra numatomas institucinio mechanizmo, susijusio su bendrais pagrindais, sukūrimas ir jis apima Europos Sąjungos ir AKRVO atstovus. Be to, pagal regioninius protokolus kiekviename regione – Afrikoje, Karibų ir Ramiojo vandenyno regione – leidžiama sukurti institucinį mechanizmą, kuriame dalyvautų šio regiono ir Europos Sąjungos atstovai. Todėl reikės įdiegti sistemą, kuri apimtų keturis institucinius mechanizmus (1 + 3), sudarančius visą naujojo susitarimo sritį.

7.5. EESRK pažymi, kad instituciniai mechanizmai, patariamieji komitetai, taip pat numatyti partnerystės susitarimuose, kaip ir susitarimuose, sudarytuose su CARIFORUM, Vakarų ir Rytų Afrika.

7.6. Jis konkrečiai atkreipia dėmesį į tai, kad norint sukurti sąveiką, išvengti pastangų dubliavimo ir išteklių, ypač finansinių, eikvojimo bei optimizuoti jų naudojimą, reikės dėti daug organizacinių ir tinklaveikos pastangų kuriant institucinius mechanizmus.

7.7. EESRK siūlo Komisijai raginti Europos Sąjungos delegacijas AKRVO valstybėse remti pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių projektus, visų pirma skirtus jų narių ir vadovų informavimui, mokymui ir įgalinimui, techninių gebėjimų stiprinimui, taip pat institucinių mechanizmų kūrimo skatinimui. Komitetas rekomenduoja, kad Komisija, atsižvelgdama į atitinkamus jų nuopelnus, tarp pateiktų paraiškų pirmenybę teiktų pilietinės visuomenės organizacijoms ir socialiniams partneriams iš AKR valstybių.

7.8. EESRK siūlo Komisijai parengti programas, kurios, įgyvendinant institucinius mechanizmus, suteiktų galimybę vietoje išnagrinėti pilietinės visuomenės organizacijų ir partnerių, taip pat įvairių esamų struktūrų, pavyzdžiui, platformų, forumų ir kt., padėtį, potencialą ir sunkumus, kad būtų galima rinkti gerosios patirties pavyzdžius, kurių jau yra atsižvelgiant į Sąjungos ir AKRVO santykius ir kurie turėtų būti skleidžiami. Komitetas rekomenduoja tiek kiekybiniu, tiek kokybiniu požiūriu į šiuos tyrimus ryžtingai įtraukti AKR valstybių pilietinės visuomenės organizacijas ir socialinius partnerius.

7.9. EESRK pabrėžia, kad tam, kad galėtų geriau prisidėti prie šio proceso ir vykdyti savo misiją, ES ir AKR šalių tęstinio darbo komitetas sustiprins savo organizacinius pajėgumus numatydamas daugiau išteklių, narių ir atstovų.

7.10. EESRK primygtinai rekomenduoja Komisijai šio proceso finansavimą įtraukti į esamas finansines priemones. Jis ypač pabrėžia, jog norint, kad pilietinės visuomenės organizacijos ir socialiniai partneriai vykdytų savo veiklą, jie turi būti finansuojami, nes jų finansavimo iš savo lėšų nepakanka. Komitetas primena, kad atsižvelgiant į ypatingą geografinę naujojo susitarimo aprėptį, tinkamam institucinių mechanizmų veikimui ir pilietinės visuomenės organizacijų bei socialinių partnerių dalyvavimui reikia finansinių priemonių, kurių jie neturi. Net taikant griežtus valdymo kontrolės metodus ir šiuolaikines skaitmenines technologijas, būtina teikti ekonominę paramą šioms organizacijoms. Komitetas primygtinai ragina Europos Sąjungą, AKRVO ir valstybes nares patvirtinti programas, kuriomis būtų teikiama konkreti parama šių pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių veiksmams ir institucinių mechanizmų veikimui.

Briuselis, 2022 m. liepos 13 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkė
Christa SCHWENG